

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาของปัญหา

ปัจจุบันสังคมโลก ได้เปลี่ยนจากยุคอุตสาหกรรมมาเป็นยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีการแข่งขันสูง เนื่องจากมีการเคลื่อนย้าย คน เศรษฐกิจ ทรัพยากร และความรู้ ซึ่งมีปัจจัยในการแข่งขันคือ ทุนสู่กระแสใหม่ของการเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่าสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge – base Society, and Economy) สังคมดังกล่าวมีแนวคิดที่ว่า ความรู้เป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่ง การพัฒนาความรู้ใหม่ๆ เพื่อการแข่งขันและเสริมสร้างความเข้มแข็ง จึงเป็นฐานที่สำคัญยิ่งของกระบวนการพัฒนาประเทศ ในระบบเศรษฐกิจจะให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนความรู้เป็นนวัตกรรมโดยอาศัยเทคโนโลยีระดับสูง การพัฒนาสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ จะทำให้สัดส่วนความรู้ที่อยู่ภายในกับภายนอกตัวบุคคลเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากมีความต้องการในการเปลี่ยนแปลงความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล (Tacit Knowledge) ให้มีสภาพกลายเป็นความรู้ที่ปรากฏชัดเจน (Explicit Knowledge) ด้วยแนวคิดดังกล่าวทำให้สังคมไทยไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน หรือแม้กระทั่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนต่างๆ ให้ความสำคัญกับ “การจัดการความรู้ตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 มาตรา 11 “ส่วนราชการมีหน้าที่พัฒนาความรู้ในส่วนราชการเพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ อย่างสม่ำเสมอ โดยต้องรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสามารถประมวลผลความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเหมาะสมต่อสถานการณ์ รวมทั้งต้องส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความสามารถ สร้างวิสัยทัศน์ และปรับเปลี่ยนทัศนคติของข้าราชการในสังกัดให้เป็นบุคคลากรที่มีประสิทธิภาพ และมีการเรียนรู้ร่วมกัน” และในคู่มือการดำเนินการตามพระราชกฤษฎีกาของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบข้าราชการ (กพร.) ในหมวดที่ 3 การบริหารราชการเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ข้อ 3 “การพัฒนาส่วนราชการให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้”

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ตระหนักและให้ความสำคัญกับการจัดการความรู้ (Knowledge Management) โดยได้นำแนวคิดและระบบการจัดการความรู้มาใช้ในการบริหารราชการขององค์กร เพื่อให้บุคลากรทุกคนได้ตระหนักและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการความรู้และพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานให้

มีคุณภาพและประสิทธิผลอย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจและ
ประเด็นยุทธศาสตร์ของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นท้องถิ่นเป็นสำคัญ โดยใน
ปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ดำเนินการจัดการความรู้เพื่อ
สนับสนุนการดำเนินการตามประเด็นยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนระดับฐานราก โดยมี
เป้าหมายเพื่อให้สามารถจัดการความรู้ให้กับข้าราชการในสังกัด ได้นำความรู้ไปใช้ในการส่งเสริม
และพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบในการบูรณาการการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น
เชื่อมโยงกับแผนชุมชน โดยหลักสำคัญของการจัดการความรู้ก็คือ การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
จาก (Tacit) เป็น (Explicit) ให้มากที่สุด เพื่อให้เกิดความรู้ในองค์กร ดังนั้นการจัดการความรู้จึง
เป็นการจัดคนให้สามารถนำความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นการบริหารจัดการให้คนที่มี
ความรู้ฝังอยู่ในตัวถ่ายทอดออกมาสู่คนอื่น ๆ ที่ต้องการความรู้นั้นๆ ด้วยวิธีการใดๆ ก็ตาม เช่น
เอกสารคู่มือ และสิ่งสำคัญจะต้องจัดการให้เป็นระบบที่สามารถเข้าถึงและนำมาใช้ได้อย่างสะดวก
และมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน ดังนั้น การจัดการความรู้สามารถช่วยองค์กรในการ
แก้ปัญหาต่างๆ เช่น เมื่อบุคลากรเกษียณอายุราชการหรือลาออก ความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลนั้นๆ ก็จะ
หายไปด้วย การจัดการความรู้จะช่วยให้ได้ความรู้ที่ปรากฏชัดเจน (Explicit) ให้อนุชนรุ่นหลัง
นำไปใช้ ในกรณีการค้นหาข้อมูลแต่ละครั้งใช้เวลานานข้อมูลอยู่ตรงนั้นส่วนหนึ่งอยู่ตรงนี้ส่วนหนึ่ง
ต้องหยิบมาจากหลายๆ ส่วน มารวมกันจึงจะได้ตามที่ต้องการ การจัดการความรู้จะช่วยให้การ
จัดเก็บข้อมูลเหล่านี้ให้เป็นระบบเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย เป็นต้น

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีการจัดตั้ง
คณะทำงานจัดการความรู้หรือ KM TEAM และจัดทำแผนการจัดการความรู้ เพื่อกำหนดและ
ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามกระบวนการจัดการความรู้ทั้งในด้านการจัดทำระบบองค์ความรู้ที่ต้องใช้
ในการปฏิบัติงานส่งเสริม และพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบในการบูรณาการการ
จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเชื่อมโยงกับแผนชุมชนและด้านการส่งเสริม ผลักดันให้บุคลากรทุกคนให้
ความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการความรู้ เช่น การส่งเสริม (Promote) เรื่อง
การจัดการความรู้ผ่านระบบเสียงตามสาย เป็นต้น

โรงเรียนเทศบาลเป็นองค์กรหนึ่งที่สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งต้อง
ตอบสนองนโยบายในเรื่องการจัดการความรู้ ซึ่งอาจจะมี KM TEAM ของโรงเรียนมีผู้รับผิดชอบในเรื่อง
การจัดการจัดการความรู้ซึ่งทางคณะผู้วิจัยได้พบปัญหาในเรื่องของการค้นหาข้อมูล ซึ่งถ้าไม่ใช่งานที่
ตนเองรับผิดชอบในการหาข้อมูลก็ยิ่งทำได้ยาก เรียกได้ว่างานใครคนนั้นก็รู้ไม่มีการรวบรวมและ
ทำข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวม ซึ่งทำให้การทำงานเป็นไปด้วยความยากลำบากและล่าช้า

ดังนั้นจากหลักการจัดกระบวนการความรู้ ซึ่งก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ในการพัฒนาองค์กร คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ที่จะศึกษาเกี่ยวกับสภาพการจัดการความรู้ของ สถานศึกษาสังกัดเทศบาล เขตภาคเหนือตอนล่างซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งของกรมส่งเสริมการปกครอง ส่วนท้องถิ่นว่าได้ตอบสนองนโยบายและดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการความรู้เป็นอย่างไร

2. จุดมุ่งหมายของของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการความรู้ในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือ ตอนล่าง
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพการจัดการความรู้ในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลในเขต ภาคเหนือตอนล่างจำแนกตามสภาพโดยตำแหน่งและประเภทของเทศบาล

3. ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงสภาพการจัดการความรู้ของหน่วยงานการศึกษาสังกัดเทศบาลในเขต ภาคเหนือตอนล่าง
2. เป็นข้อมูลที่ใช้เป็นแนวทางในการนำการจัดการความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนางาน ให้มีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาสังกัดเทศบาลภาคเหนือตอนล่างให้เป็นองค์กรแห่งการ เรียนรู้

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษา ไว้ดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาและเปรียบเทียบการจัดการความรู้ในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลเขต ภาคเหนือตอนล่างตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสังกัดเทศบาลใน 6 ด้าน ได้แก่

1. การแสวงหาความรู้ (Acquisitions)
2. การสร้างความรู้ (Creation)
3. การจัดเก็บความรู้ (Storage)

4. การวิเคราะห์และการทำเหมืองความรู้ (Analysis and data)
5. การถ่ายโอนและเผยแพร่ความรู้ (Transfer and dissemination)
6. การประยุกต์ใช้และการทำให้ข้อมูลถูกต้องเที่ยงตรง (Application and

Validation)

4.2 ขอบเขตด้านประชากร

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนสังกัดเทศบาล ในเขตภาคเหนือตอนล่าง

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 84 คน และครูผู้สอน จำนวน 361 คน ในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลเขตภาคเหนือตอนล่าง รวมจำนวนทั้งสิ้น 445 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยเปิดจากตารางเครจซี่ และ มอร์แกน

3 ตัวแปรในการวิจัย

3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

1) สถานภาพโดยตำแหน่ง

- ผู้บริหารสถานศึกษา
- ครูผู้สอนในสังกัดเทศบาล

2) ประเภทของเทศบาลที่สังกัด

- เทศบาลนคร
- เทศบาลเมือง
- เทศบาลตำบล

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

- 1) การแสวงหาความรู้ (Acquisitions)
- 2) การสร้างความรู้ (Creation)
- 3) การจัดเก็บความรู้ (Storage)
- 4) การวิเคราะห์และการทำเหมืองความรู้ (Analysis and data)
- 5) การถ่ายโอนและเผยแพร่ความรู้ (Transfer and dissemination)
- 6) การประยุกต์ใช้และการทำให้ข้อมูลถูกต้องเที่ยงตรง (Application and Validation)

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 สภาพการจัดการความรู้ หมายถึง สภาพการดำเนินงานจัดการความรู้สำหรับบุคลากรในสถานศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ/หัวหน้าฝ่ายงานต่างๆ ของราชการ ซึ่งจะศึกษาทั้งหมด 6 ด้าน ดังนี้

1. การแสวงหาความรู้ (Acquisitions)
2. การสร้างความรู้ (Creation)
3. การจัดเก็บความรู้ (Storage)
4. การวิเคราะห์และการทำงานเหมืองความรู้ (Analysis and data)
5. การถ่ายโอนและเผยแพร่ความรู้ (Transfer and dissemination)
6. การประยุกต์ใช้และการทำให้ข้อมูลถูกต้องเที่ยงตรง (Application and Validation)

5.2 การแสวงหาความรู้ หมายถึง การเสาะหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร จากแหล่งต่างๆ เช่น การอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

5.3 การสร้างความรู้ หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากหลายกระบวนการ ตั้งแต่การมุมมองเห็นความสัมพันธ์ใหม่ๆ และนำเอาองค์ประกอบต่างๆ ของความรู้ที่มีอยู่มารวมกัน

5.4 การจัดเก็บความรู้ หมายถึง การจัดเก็บความรู้ที่ใช้ระบบเทคโนโลยีเข้ามาช่วย เช่น การบันทึกข้อมูลและการใช้ฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ และกระบวนการการจัดเก็บโดยมนุษย์ เช่น ความจำของคนแต่ละคน

5.5 การวิเคราะห์และการทำงานเหมืองความรู้ หมายถึง การแบ่งหมวดหมู่ความรู้ การจัดกลุ่ม การสรุปหาความสำคัญ รวมทั้งการเรียนรู้ในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล แผนภูมิต้นไม้ และวิธีการต่างๆ

5.6 การถ่ายโอนและเผยแพร่ความรู้ หมายถึง การเผยแพร่ความรู้ในรูปแบบของการเขียน การบันทึก รายงาน กระดานข่าว สิ่งพิมพ์ต่างๆ ภายในองค์กร และการใช้สื่อต่างๆ เช่น วีดีโอ เทปบันทึกเสียง

5.7 การประยุกต์ใช้และการทำให้ข้อมูลถูกต้องเที่ยงตรง หมายถึง การทำให้เกิดผลจากการใช้ความรู้ เพื่อพัฒนางาน/บริการ พัฒนาสมาชิกองค์กร

5.8 สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในสังกัดเทศบาลเขตภาคเหนือตอนล่างของรัฐ ที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

5.9 ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา หรือรองผู้บริหารสถานศึกษา รวมถึงหัวหน้างานในฝ่ายต่างๆ ในสถานศึกษา

5.10 ครู หมายถึง ครูผู้สอนในสังกัดเทศบาลไม่นับรวมผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้บริหารสถานศึกษา และหัวหน้าฝ่ายต่างๆ

5.11 เขตภาคเหนือตอนล่าง หมายถึง เขตภูมิศาสตร์ที่ครอบคลุมการศึกษาได้แก่ พิษณุโลก อุตรดิตถ์ เพชรบูรณ์ สุโขทัย กำแพงเพชร นครสวรรค์ ตาก พิจิตร และอุทัยธานี

5.12 เทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่าง หมายถึง เทศบาลที่มีสถานศึกษาในสังกัด เทศบาลจำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ เทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล

6. สมมุติฐานของการวิจัย

1. บุคลากรในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการความรู้ต่างกัน

2. บุคลากรในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลในเขตภาคเหนือตอนล่างที่มีประเภทของเทศบาลที่สถานศึกษาสังกัดต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการความรู้ต่างกัน